

הלכות פסח סימן תלג תלד

ביאורים ומוספים

מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"ב ס"ק ט) שאף בזמנינו אין די בבחינה ובירור אם נוקו כל המקומות היטב, אלא יש להסתכל בכל המקומות אם אין בהם חמץ.

[משנ"ב ס"ק מח]
צ"ק"ס פ"ד ק"ה³⁶.

39) ולענין אם צריך לבדוקם לאור הנר, דעת הגר"ש אלישיב (הערות פסחים ח, ב) שדי לבדוקם על ידי מישוש, גם בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קלח) כתב שאת הכיסים קשה לבדוק לאור הנר, ולפיכך יש לבדוקם באופן שיועיל לבדיקה. מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"ד ס"ב עמ' פד) שאין לבדוקם על ידי מישוש, אולם כיון שקשה לבדוקם לאור הנר, אפשר לבדוקם ביום לאור החמה [וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק א) בענין זה].

סימן תלד

דינים הנוגעים תכף אחר הבדיקה

[משנ"ב ס"ק ג]
או כדי לבקרו לקטרו.

1) וכפי שכתב הרמ"א להלן (ס"ב) שאין לבטל חמץ המיועד לשריפה, כדי לקיים את מצות השריפה בחמץ השייך לו.

[משנ"ב ס"ק מג]

ש"ק"מו מ"צות ח"מ"ם כתקונה³⁶.

36) מבואר בדבריו שהשמים הם שחייבים לבדוק את בתי הכנסיות ובתי המדרשות. ולענין חיוב בדיקת הדרי המגורים בפנימיית הישיבה, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תלז ס"ק ב).

[משנ"ב ס"ק מ]

ויכולים לברך על בדיקה זו³⁷.

37) ומבואר, שבמקום שיש חשש שמא יבוא לאכלו, אף על פי שאין חשש שמא לא ביטלו בלב שלם [ראה לעיל (סי' תלב ס"ק ב)], חיוב הבדיקה הוא בתורת ודאי, שאם היה זה בתורת ספק, היה אסור לבדוק בבית הכנסת לברך, שהרי אין החמץ של גבאי בית הכנסת, ולא שייך בו את הטעם של שמא לא ביטלו בלב שלם.

[משנ"ב ס"ק מה]

גם-כן צריך לחזור ולבדוק פליטה ככל ישראלי³⁸.

38) אכן בזמנינו שמכבדים ושוטפים ומנקים את הבית היטב, כתב הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פ"ה ס"א) שאין חובה לפשפש בשעת הבדיקה בכל המקומות, שכבר עשו כן בשניקו בימים שקודם הפסח, וחובת הבדיקה בזמנינו היא לדקדק ולבחון בכל המקומות אם אכן ניקו אותם היטב, וכן דעת הגר"ש אלישיב (הליכות והנהגות על הלכות פסח). וראה מה שכתבנו בשעה"צ לעיל (סי' תלב ס"ק יב).

חלכות פסח סימן תלג תלד

שהתינוקות מכניסים בהם חמץ: לא שהמכבד חדרו (א) כי"ג פניסן (מר) ומכבדו לבדק החמץ ש שם פסח ראשון ולבצעו ונוהר שלא להכניס שם עוד חמץ, (מה) אף-על-פי-כן צריך לבדק (יג) כליל י"ד: הנה [*] וכל אדם (מו) צריך לבדק חדריו קדם הבדיקה (מרוני ריש פסחים), והפסחים או במינין של בגדים (יג) (מו) שנותנים בהם לפעמים חמץ (מח) צריכים בדיקה (מחרי"ח):

תלד דינים הנוהגים תכף אחר הבדיקה, ובו ד' קציפים:

א (א) *אחר הבדיקה יהא נזהר בחמץ (ב) שמשיר להצניעו (ג) כדי שלא יצטרף בדיקה (ד) אחרת, כגון *אם יטלנו עכבר בפניו, או אם יחסר לחמו כגון שניית עשר פירות וימצא תשע; אבל בסתם, שאינו יודע אם חסר ממנו אם לאו, לא. כן אם פסח עליו פלי ולא מצאו (ג) (ד) אינו צריך

א השנה פסחים י'
ובדפוס קה רבא
ורב מרי שם ד' סי
ב וירושלמי, דתב
הראש שם

שער תשובה

[*] וכל אדם צריך לבדק כו'. ולכן מקלוק המצרים לבדק חדרו סעודה קדי חפוש היטב בחורין ובסדקין, לפי ששחלה מכבדיו ורשעין ובסדקין הכל היטב; ואפלי רחמין ומצדק ע"י א"י מסבירא דנאפנים, דאנקיטא קפדי ולא פרצי נאשקה, כ"כ בלשון שפסוק חידוש סבירא ללשונם: ומה שאין נכנסו בקו א"צ בדיקה, ד"ס, מ"א. וחי מקמדי, ע"ש: (א) אחר הבדיקה, לא נוקא, והיא הדין קדם התחלת הבדיקה וצניע חמץ שרופה לאל, ואולי יחסר לחמו חוץ הבדיקה ויהא צריך לחזר ולבדק מה שבדק כבר, ב"ח וחי' והדיקה' ומ"א, ובתוס' הש"ג עליו ה"טו' בזה, ע"ש. והעולם אין מצניעין אלא חמץ שמוצאין בשעת בדיקה אבל שאר החמץ מוליכין אנה ונאה, ולא שפיר עבד, אחרונים: (ב) אחרת, נחא חדר דצריך לו לבדל שנית, ב"י בשם ר"ן. וטעם מקום אינו צריך לבדק שנית, חק נאמן: (ג) אינו צריך, אם אי אפשר לחזק לטלו, מנא אכרסם:

באר הלכה

קרב, והשנה שלפנים הימנה הרופא את הסעודה לבדו, וכן פסק ברובנו חתנאל שפנינו [אכן מה דאיתא שם בסוף דבריו 'אלו שניקים בודק משמיר' וצד השקפה וד"ר צריך ציין, דלכאורה סותר דבריו הראשונים, ונראה לי דכוננו, דרק אלו שני השירות בודק מכל החביות שפשמיר' וצד השקפה, ודע, דאם נפרש דבריו כפשטו, מאי 'ודי' דקאמר, הלא אמרן שמואל סתמי יתר מקרבן, וכן הוא בס"פ דעת בעל העשור בשמאל, וגם הרמב"ם מופא בפירוש המשנה פסק בשמאל, וכן בבאור הגר"א ששם בס"פ שפסדו כשיטה זו, ונביא שם שכן הוא בס"פ דעת הראב"ה [אכן מה שהביא שם שכן הוא בס"פ דעת הר"ף, בהגהת הב"ח מקיף על אלו השורות שבר"ף שאינם מטר"ף, עין שם], וקשה לדחות דעת כל הני וברסא נח"ל, ובפנט שתרמב"ם גופא לא בריא לה דבר זה פלי האי ובפ"ל:

* אם יטלנו עכבר בפניו, ולא אמרין דעכבר אכלתו, דספק אכילה אינו

באר היטב

ולא ראיתי נזהרים בזה לבדו בהכרח רק ספי לחו בכבוד בעלמא ב"ס, וראוי להזהר על זה השקפה של בוכי, וכ"כ מהר"ל. וכתב עוד, הקלש מקלות מקריין אחר בדיקה בהכ"ז שלא יבאו עוד שם התינוקות עם חמץ: (א) כי"ג. ונאק ביום אבל אם בדק כליל י"ג א"צ לחזר ולבדק כליל י"ד, כמ"ש בסי"א: (ב) כליל י"ד. ואכסדה אם בדק ביום י"ג לאור התפא, מיהו עכ"פ יש לבדק חדר א' בלילה, מ"א: (ג) שנותנים בהם, ומה שאין נכנסו בקו א"צ בדיקה, ד"ס, מ"א. וחי מקמדי, ע"ש: (א) אחר הבדיקה, לא נוקא, והיא הדין קדם התחלת הבדיקה וצניע חמץ שרופה לאל, ואולי יחסר לחמו חוץ הבדיקה ויהא צריך לחזר ולבדק מה שבדק כבר, ב"ח וחי' והדיקה' ומ"א, ובתוס' הש"ג עליו ה"טו' בזה, ע"ש. והעולם אין מצניעין אלא חמץ שמוצאין בשעת בדיקה אבל שאר החמץ מוליכין אנה ונאה, ולא שפיר עבד, אחרונים: (ב) אחרת, נחא חדר דצריך לו לבדל שנית, ב"י בשם ר"ן. וטעם מקום אינו צריך לבדק שנית, חק נאמן: (ג) אינו צריך, אם אי אפשר לחזק לטלו, מנא אכרסם:

משנה ברורה

ב"ס, ולא יפה הם עושים, וצריך להזהרם על כך שיקנימו מצות חכמים (פסוקה³⁶), (ג) ויכולים לבדק על בדיקה ודע, (ג) אבל אין צריכים לבטל אחר הבדיקה, לפי שאינם יכולים לבטל ולהפקיר חמץ שאינו שלהם, ואם עבר ולא בדק הפסידו כנסיות ובתרי מדרשות כליל י"ד (נד) יכול לבדקם להתחלה ביום י"ד לאור היום, ואין צריך לבדק לאור היום, לפי שצריך להקביל בהם חלונות ויש בהם אוירה גדולה, ודינם כדון אכסדה שנתפאר בסעיף א נאחרונים]. אכן לפי מה שכתבנו לעיל בסעיף קטן ז דאם יש זכוכית בחלונות, שוב אפילו נגד החלון ממש אין דינו באכסדה, אמרן הכי נמי מצניעין ששפודקם ביום לאור התפא יפתח החלונות: לא (מד) ומכבדו, רוצה לומר, (נס) לא מפעילא בסתם

שאין חוקתו מתכבד, אלא אפילו אם מכבדו לשם בדיקה בס"פ לא מהני: (מה) אף-על-פי-כן צריך לבדק וכו'. שהמכבד אינו בדיקה גמורה, שמה נשפיר חמץ באיזה גא, ואפילו אם בדק לאור היום בחורין ובסדקין, בס"פ צריך לחזר ולבדק כליל ככל ישרא³⁶, (נו) שלא לשלם בין בדיקה לבדיקה [כל זה מתבאר מתוך דברי תרומת הדשן בשם מרדכי]. (נז) ולפי מה שכתבנו לעיל בסעיף א, בלאו הכי אין לכתוב אבדיקת היום אפילו הנה לאור היום, שהנה אין מאיר ביום כל-כך כמו בלילה: (מו) צריך לבדק חדריו, ולא מבדק שפיר בלא כבוד, והמנהג לבדק כל הבית והחדרים ביום י"ג כדי שייכל לעשות הבדיקה בדין בתחלת ליל י"ד, וקמ' שכתוב בסמ"ק הלא סעיף א. ובשעת בדיקה, המנהג לטל נוצות ולכבד היטב במקום החורים והסדקים, לגרר מ"ש חמץ עם הנוצה: (מז) שנותנים בהם לפעמים חמץ, ואפילו הוא אומר פרי לי שלא נתן בהם חמץ, דמלתא דלא רמיא צלה הוא ולא אנצתה, ולכן צריך בדיקה. והעולם נהגין רק לנצר הפיסים בשעת הסעוד, ונכון לבדק אותם בשעת הבדיקה, ומכל מקום צריך לחזר ולנצרם בשעת הסעוד, שמה חזר והכניס בהם מחמץ שאכל אחר הבדיקה [אחרונים]: (מח) צריכים בדיקה³⁸, בין משלו ובין משל התינוקות שפסידו:

א (א) אחר הבדיקה, והוא הדין (א) בשעת הבדיקה וצניע חמץ שרופה לאל, ויש לחש דלאחר שהשלים לבדק וזית אחת ונלף לבדק וזית אחרת ושל עכבר לפנינו ויגררנו וזית עכבר בדק: (ב) שמשיר, לאכילתו, (ג) והוא הדין חמץ שמוצא שמוצא בבדיקתו ומביחו כדי לבצר למחר, (ג) והעולם אין מצניעים אלא חמץ שמוצאין בשעת בדיקה, אבל שאר החמץ אין נוהגין בזה ומוליכין אנה ונאה, (ד) ולא שפיר עבד: (ג) כדי שלא יצטרף בדיקה וכו'. ומכל מקום (ס) אין צריך לבדק שנית על בדיקה זו, ואם בדק ולא מצאו (ו) צריך לבטל פצם אחרת, דנה חמץ שפיר עכבר אחר הבדיקה לא הנה בכלל הפסול, שפיר שיר אותו למאכל או כדי לבצעו למחר; (ז) ומיהו, אנו נוהגין בלא הכי לבטל שנית בשעת השפחה: (ד) אינו צריך לבדק, ודקא (ס) בהפית במקום גבוה שאין יד התינוקות

שער הציצין

(נז) הגר"ז: (ג) פרי הדש: (נד) מכל מקום בחורין ובסדקין צריך לבדק בנה, ולא צריא מתער דאין לו גג למעלה ואפילו הכי צריך לבדק בחורין ובסדקין, וכו'ל: (נס) הגר"א: (נז) ולטעם זה, אם שר חדר אחר לבדק אותו כדין כלילה שפיר דמי, כן כתב בתרומת הדשן ונחם דין זה אינו כרוי כל-כך, ויש לומר שלא שחלק קאי אבל בית ובית, אבל לפי מה שסיים המגדאבדקס 'ואפילו בדק ביום' וכו' ונחא מה שכתבנו במשנה ברורה 'ולפי מה שכתבנו' [וכן] לא מנהי מה שצריך כלילה רק חדר אחר: (נז) משנאבדקס: (א) מגדאבדקס ושא' בתפ"ח, ודלא כהש"ט: (ג) ט"ז וחקי'עכב: (ג) מנר אבדקס: (ד) ועין במי'אדס שכתב דבאפן זה לא יועיל לו בדיקתו, ונצה לומר דעל-ידי' זה שוב אין שם בדיקה כלל אחרי שלא השנים שיהיה חמץ בנה ששמר במקום אחר: (ס) חקי'עכב ומקור'תים: (י) מגדאבדקס ושא' בשם הר"ן: (ז) מגדאבדקס: (ח) מגדאבדקס ושא':

הלכות פסח סימן תלר

12 באר הגולה

לכדק, שוואי אדם נטלו, לכך (ה) יכפה עליו כלי או יתלנו באור * או יניחנו (ז) בתבה, מקום שאין עכבר יכול לבוא: ב' אחר הכריקה (ו) מיד פליטה ובטלנו ויאמר * כל (ז) חמירא דאיתא פירשתי (ז) ולא חזיתא ודלא בערתה לבטל (ה) ולחוי כעפרא דארעא. הנה ויאמר הבטול (ט) בלשון שמכין (מהרי"י ברי"י). ואם אמרו (ו) (י) בלשון הקדש, כל חמירא כולל חמץ ופאור (ת"ה סימן קל"ה), *אכל בשאר לשונות צריך להזכיר (ז) כל אחד בפני עצמו (ד"ע). (יא) נטוב לחזר ולבטלו פעם אחרת ביום י"ד סוף שעה חמישית קדם שתיגע שעה ששית, ששמישתיגע שעה ששית נאסר ואין קריו לבטלו: הנה [*] ואין לבטל ביום (יב) אלא לאחר ששורף חמץ, כדי לקיים מצות שרפה בחמץ שלו (מהרי"י): ג (יג) הבטול היום יאמר דחזיתא ודלא בערתה ודלא בערתה: ד (יד) *שלוחו (טו) יכול לבטל. (יכ) שמכין שליח צריך שיאמר (טז) *חמצו של פלוני *יהא בטל וכו' (תשובת מהרי"י

ג. מיקרא דרב יהודה
שם ה' מהרי"י
(מהרי"י שם ד' כח)
בעם אכיל הלאיש
ה' סוף בשם הרב
רבו פירי, וכן כתב
רבי יוסף ו' שם,
וכן כתב רב המדר
בפרק * בשם בעל
העטור

באר היטב

שערי תשובה

[*] ואין לבטל כו'. וכן בלכות קטנות סימן קצ"ח מה שכתב בזה: (ז) בתבה. ובח"מ סימן רצ"ג פסק רמ"א בתבה תורה אצל עכברים, ע"ש. וי"ל, דדוק: (ז) חמירא. לפי שלחם הוא חמץ ודאם ואין ראוי לתלו בבבול, לכך נתקן בלשון פירוש שלא יבינו המדקדקים והמקטרגים, סד"ה: (ו) בלשון. בקצת נסחאות כתוב: ואם אמרו בלשון הקדש נצא. ודוקא כשידע לפחות ענין הבטול שמקטרי חמץ, דאם אינו יודע לא נצא, וכ"כ הפה"מ ומהרי"י ומה"ר: וכן ח"י: (י) כל אחד. הקדקדק במעשיו יאמר נפח זה: כל חמירא וחמירא דלא חמירא ודלא בערתה ודלא ידענא לה לבטל

משנה ברורה

באר הגולה

מציא מיד ודאי חמץ (גמרא): * או יניחנו בתבה, מקום שאין עכבר יכול לבוא. ודעה לומר, ודעה בתובת חתורות הן אצל עכברים, כמו שכתב בחשן משפט סימן רצ"ג בהג"ה, ולכן דקדק וכתב 'מקום שאין' וכו'. הנה שיתר להבין שם דאין ששעבד לא יוכל להניע לשם 'הגורא', ונסתלק בזה קושי בתבה היטב: * אכל בשאר לשונות וכו'. ולפי זה הוא היין אם אומר לשון הקדש משך צריך להזכיר חמץ ופאור, ודגני דברים הן דבוק לשון 'חמירא' כולל שניהם, וכמבאר בבית יוסף. ובבאר הגורא ספק על כל זה, דבירושלמי אמר דצריך שיאמר 'כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואני יודע בו יבטל', הרי שלא הצריך לומר גם שאור: * שלוחו וכו'. ואין לעשות קטן לשליח (כמ"ג): * חמצו של פלוני וכו'. עין ט"ז שדעה לומר דאין צריך לזה משום דמסתמא נהגם לו במתנה, ולא העתקתו במשנה ברורה, דבמה אחרונים השינוי על זה, דבמה זכה השליח בחמץ: * יהא בטל. עין במשנה ברורה מה שהעתיקו בשם הפג"מ אברהם ור"א ודוקא כשיצאו לבטל, אכל אם צנח לבדק אינו יכול לבטל. ובספר מגן העלם ספק על זה, דלמה לא יבטל, הלא מסתמא עשאו שליח לבדק שהיה, וצ"ל מצינו שכתב השליח על כל-פנים, ושמא סמך המשלח עליו, בינו לבין עצמו ולא בפני אנשים⁽⁶⁾ [אחרונים]: (ט) בלשון שמכין. שהרי הבטול הוא מתורת הפקר, ואם אינו יודע, מה מהי הבטול? ועל-כן (יד) טוב למד לעמידה צריך שאינם מבינים בלשון הקדש, או אשה מבטלת שתאמר בלשון שמכין, דהנה (אלעזר חמץ אדער ווער טייג וואס עס איז אין מיין רשות, זאל זיין הפקר אינר זאל נישט זיין גירעניקט נאר אזוי וויא ער איז גאט). ואם אמר עס-הארץ בלשון הקדש, (טז) אם יודע לפחות ענין הבטול, שידע שמקטרי חמץ, נצא בריעבד, אכל אם אינו מבין כלל וסובר שאומר איתא תחנה, לא נצא אפילו בריעבד: (י) בלשון הקדש. לאי דוקא, (טז) ודעה לומר, בלשון פירוש כמו שאנו אומרים: (יא) נטוב לחזר ולבטלו. לפי (יז) שדגליו לקנות פת ביום י"ד למאכל, וגם פת ששיר פליטה למאכל לא נתפס לבטול (ואף אם פת לבטול, הלא חזר וזכה בו). ויש לחשש שמא יאמר ממה פה ויצטר עליו, לכך חזר ומבטלו. (יח) ומכל מקום אין לסמוך על בטול היום לבד ואלא לבטל פליטה, (יט) דחשיב לבטל עד שעה ששית דאז לא מהני בטול: (יב) אלא לאחר ששורף חמץ. ואם כן צריך לשרוף קדם שעה ששית, ואם כן יבטלנו גס"כ ספק (כ) קדם שיתחיל שעה ששית: ג (יג) בבטול היום יאמר דחזיתא וכו'.⁽⁸⁾ הבטול היום אינו אלא משום הנשאר, ויכול לעיל בסעיף קטן יא: ד (יד) שלוחו. הנה כשיצא שליח לבטל חמץ, אכל אם צנח לו לבדק, לכלי עלמא אינו יכול לבטלו (מ"א ור"א): (טו) יכול לבטל. דאף-על-גב דבטול הוא מטעם הפקר, והאומר לחברו לך והפקר נכסי אין כ"כ כלום עד ששורפים הוא בעצמו, הלא לענין חמץ יש להקל, שהרי חמץ בשעה שעובר עליו בכל נראה וכל ימצא אינו שלו שהרי אסור בהנאה, אלא שהתורה העמידו ברשותו לענין ששעבד עליו, לשיכר בגלוי דעת בלבד, שהוא מגלה דעתו ולא נחא לה דלקי לה וכו' וכו'. (כא) ויש מחמירין בזה, ובשעת הדחק יש להקל, (כב) דרב הפוסקים הסכימו לדעת המחבר, ומכל מקום כל זה דוקא כשיצא שליח על זה, וכלא שליחיה אין יכול לבטל חמצו של חברו אף היכא דזכות הוא לו, כגון שהוא בדרך וכתב לבטל [פמ"ג בפתחיה]: (טז) חמצו של פלוני. דהנה, (כג) שלא יאמר 'דאיכא בביתא דרבי', דלמא יש לו במקום אחר.

שער תענית

(ט) על-תשקת: (י) מגן אברהם בשם הרמב"ם והרא"ש, והש"י פ"ב דאף הסור מודה דאם לא ידע מהחלה אינו עובר עליו כלל: (יא) רש"י, והעמיקו העלת לשבת ותעמיד משנה ונפ"ז: (יב) פוסקים: (יג) ב"ח וחק"י עקב ומקור חיים והגרי"ו ור"א: (יד) חמירא: (טו) כגון אברהם ור"א וחק"י עקב: (טז) אלהי כהן והגרי"א: (יז) טור: (יח) גם זה שם: (יט) ואף דאז זמן שרפה לפי המנהג ואם פן ממילא חזר גם לבטל (ענין בפמ"א), טפל מקום פיה דמעקר הדיו כל אחד יכול לשרוף מתי שירצה לא מקרי זמן מסים [ט"ז]. וענין מגן אברהם מה שכתב עוד פה: (כ) דאמר פן אסור בהנאה, דלמאן דסימן חמץ, ואין קריו לבטלו: (כא) הפ"ח והובא מגן אברהם ובאילה רבה שהחזיק בשיטת האחרים שהובא בהד"ק: (כב) הש"י ותרי"ש וחק"י עקב ופיר דוד דרך החיים, וגם הגרי"ו פ"ב שהעקר כפסק המחבר ודק לבחלה טוב לחש לדעת הדין, וגם מהגר"א נראה שאינו חולק על דין זה: (כג) הגרי"א:

תרי"ב: 1 כל חמץ או שאור הנמצא ברשותי, שיהא הפקר, ולא יהא נחשב אלא כמו עפר ברחוב.

הלכות פסח סימן תלר

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ו]

מזבז בלילה יבטל.

ולענין אמירת 'ולחיו הפקר' בערב פסח שהל בשבת, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פט"ו ס"ק ב) שאף לסוברים שאסור להפקיר בשבת, יכול הוא לומר בביטול שאומר בשבת 'ולחיו הפקר' שכיון שאסור להפקיר בשבת, אין מילים אלו מתפרשות כמעשה הפקר, אלא שהחמץ יעשה הפקר על ידי הביטול.

[משנ"ב שם]

אף שאמר לשון זה בינו לבין עצמו ולא בפני אנשים.

6) ואף על פי שהמפקיר צריך שפיקר בפני שלשה אנשים, וכפי שכתב השו"ע (ח"מ סי' רעג ס"ז), מ"מ כתבו התוס' (פסחים ד' ב ד"ה מדאורייתא) שאין זה אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא אין צורך להפקיר בפני שלשה.

[משנ"ב ס"ק י]

ורוצה לומר, בלשון פקדום כמו שאנו אומרים.

7) והטעם שתיקנו לאומרו בלשון ארמי ולא בלשון הקודש, כתב הדרכי משה (אות ב) מפני שנוסח זה תיקנו הגאונים, ועמי הארצות שבבבל הבינו רק לשון זה, ובספר סדר היום (סדר ביעור חמץ וכוונתו) כתב, לפי שעל הלחם יחידה האדם לפיכך אין ראוי לו לזלזל בכבודו, וכמאמר הכתוב (משלי יג יג): 'זו לדבר יחבל לוי', ואילו היו אומרים את הביטול בלשון הקודש, לשון שהכל מבינים בו, יתכן שהמוזיקין היו מקטרגים על הזלזול בלחם, לפיכך תיקנו לאומרו בארמית, לשון שאפילו מלאכים אינם מבינים בו. והשו"ע הרב (ק"א ס"ק ד) חלק על דבריו, וכתב שאף על פי שאין המלאכים מבינים ארמית, המוזיקין מבינים בו, ואדרבה עיקר לשונם היא ארמית, וכפי שמבאר בזהר (פ' תרומה ודף קכט, ב) הובא בב"י לעיל (סי' נ).

[משנ"ב ס"ק יג]

בקטול כיום יאמר דתתיה נכר.

8) ובטעם הדבר שאומרים 'דביערתיה וכו'', אף שאין צורך לבטל חמץ שכבר ביער מהעולם, כתב הדעת תורה בשם הדעת קדושים [בטשאטש], שהכוונה היא לחמץ שלא נשרף כראוי בשריפת החמץ, באופן אחר כתב שם, שאין הכוונה לחמץ ששרף, אלא לחמץ שנפלה עליו מפולת שדינו כמבוער, ומ"מ צריך לבטלו כמפורש בשו"ע לעיל (סי' תלג ס"ה), עוד אופן כתב שם בשם בעמח"ס יד יוסף, שהכוונה היא לחמץ שביער מרשותו על ידי שמכרו לגוי, ויש לחוש שמא לא היתה המכירה כראוי [וכן הביא בשמו הש"י חמר מערכת חמץ ומצה סי' ה אות מה].

[משנ"ב ס"ק טו]

וקאומר לחברו לך וספקך נכסי אין בקך קלוס.

9) ובטעם הדבר שאי אפשר להפקיר על ידי שליח, כתב הב"י לפי שהפקר הרי הוא כנדר, ואין שליחות מועילה בנדר. טעם אחר כתב בספר יד המלך (פ"א מהל' שלוחין ושותפין ה"א), לפי שהפקר צריך להיות הפקר לכל, ואם יפקיר על ידי שליח אין השליח עצמו יכול לזכות בשעת ההפקר, שכן אינו יכול להיות באותו רגע גם המפקיר וגם הזוכה, ונמצא שבשעת ההפקר אין זה הפקר לכל, וטעם אחר כתב הברכי יוסף (סי' ה) לפי שכל דבר שאדם יכול לעשותו על ידי דיבור בעלמא בלי טירחה כל שהיא, ואין לו שום צורך בשליח, לא מועילה בו שליחות.

2) ביטול זה, כתב השו"ע שצריך לאומרו בפני, וכפי שכתב שיאמר את הביטול, וכתב הב"י שכן מפורש בירושלמי. אכן, כתב הב"י שמדאורייתא די שביטל בליבו, אלא שתקנת חז"ל היא שביטל בפני [ובסי' תלא כתב הב"י, שיש ראשונים שסוברים שמדאורייתא צריך לבטל בפה, שקיימא לן שדברים שבלב אינם דברים]. אמנם בשו"ע לקמן (סי' תלו ס"ב) מבואר שביטול בלב מועיל, והביה"ל שם (ד"ה בלבו) כתב שנחלקו בכך ראשונים, ושביאור הגר"א שם נקט להלכה שמועיל ביטול בלב.

[משנ"ב ס"ק ז]

דלא תתיה תלך בצרפתה.

3) ובטעם הדבר שאומר 'דאיתיה ברשותי', שמשמע שמבטל רק את החמץ שבתוך רשותו, כתב השו"ע הרב (סי' תמ ק"א ס"ק א), לפי שמן התורה אין אדם עובר על איסור 'בל יראה' ו'בל ימצא' אלא אם כן החמץ נמצא ברשותו, או שהפקידו ביד אחר, ואם אכן הפקיד את החמץ ברשות אחר, הרי זה בכלל רשותו וכלול בלשון 'דאיתיה ברשותי', אבל אם הניח את חמצו ברשות אחר בלא ידיעת בעל הרשות, אין בעל החמץ עובר על איסור 'בל יראה' ו'בל ימצא'.

וואף על פי שמדברנן עובר על איסור 'בל יראה' ו'בל ימצא' גם על חמץ שאינו ברשותו, ואם כן היה לו לבטל גם חמץ זה, כתב בשו"ע אמרי יוסף (ח"א סי' כג) שהואיל ומדאורייתא אין צורך לבטל חמץ זה, ומדברנן אין די בביטולו אלא צריך לבערו וקא, לפיכך אין מבטלים אותו.

וראה בשו"ע הרב שם שכתב, שדבריו הם שלא כדעת הט"ז שם (ס"ק ד) שסובר שאף אם הניח את החמץ ברשותו של אחר שלא בידיעת בעל הרשות עובר בעל החמץ ב'בל יראה' ו'בל ימצא', וראה ביה"ל לקמן (סי' תמ ס"ד ד"ה עובר) שהסתפק בדיון זה.

טעם אחר מדוע אומר 'דאיתיה ברשותי', כתב בשו"ע מנחת יצחק (ח"ג סי' מב), לפי שמדאורייתא די בבדיקה ובביעור החמץ הידוע, והחייב לבטל הוא תקנת חז"ל שחששו שמא ימצא גלוסקא יפה [וכפי שכתב המשגיב (בס"ק ו)], וחשש זה קיים רק בחמץ הנמצא ברשותו, אבל בחמץ שנמצא ברשות אחר, לא חששו שימצאו בפסח, ולפיכך אין צריך לבטלו.

ביאור אחר כתב בשו"ע מנחת יצחק (שם), שהלשון 'ברשותי' אין משמעותה בתוך רשותי, כלומר בתוך ביתי ושאר המקומות השייכים לי, אלא משמעותה חמץ השייך לי, ובכלל זה חמץ שלי הנמצא ברשות אחר.

[משנ"ב ס"ק ח]

ולחיי קצתא דאצא.

4) והטעם שצריך לומר 'דאצא', ואין די שיאמר 'בעפרא', כתב החק יעקב (סי' י) לפי שיש עפר בעל ערך, כגון עופרות וזהב.

[משנ"ב שם]

ונכון שיאמר 'ולחיי ספקר קצתא דאצא'.

5) ובטעם הדבר כתב הב"ח, שהוא כדי לדקדק בלשון לדעת הסוברים שביטול מטעם הפקר.

